

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a preprint version which may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/160684>

Please be advised that this information was generated on 2021-02-27 and may be subject to change.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

23 juni 2015, nr. 50421/08 en 56213/08.

(Raimondi (President), Sajó, Vučinić, Keller, Spano, Kjølbros en Garlicki).

Noot: L.R. Glas LL.M.

Privéleven. Verbod van discriminatie. Tenuitvoerlegging van uitspraken. Verhouding EHRM en Comité van Ministers. KGB. Ontslag. Overheidsdiensten. Private sector. Beperkingen op toegang tot bepaalde functies.

[EVRM art. 8, 14 en 46]

Ten tijde van het bestaan van de Sovjet-Unie werkten de in totaal drie klagers voor de KGB in Litouwen. Na de onafhankelijkheid van Litouwen werden de klagers ontslagen als respectievelijk belastinginspecteur, officier van justitie en bedrijfsadvocaat. Hun ontslag vloeide voort uit artikel 2 van de KGB-wet op grond waarvan voormalige werknemers van de KGB werden uitgesloten van bepaalde beroepen voor een periode van tien jaar, tot 1 januari 2009. In twee eerdere uitspraken stelde het EHRM al vast dat de ontslagen disproportioneel waren en daardoor in strijd kwamen met artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM (Sidabras en Džiautas t. Litouwen, EHRM 27 juli 2004, nr. 55480/00 en 59330/00, «EHRC» 2004/90 m.nt. Gerards; Rainys en Gasparavičius t. Litouwen, EHRM 7 april 2005, nr. 70665/01 en 74345/01). Aanvankelijk ging Litouwen voortvarend aan de slag met de tenuitvoerlegging van de uitspraken: de klagers kregen de aan hen toegekende billijke genoegdoeningen uitbetaald en een parlementaire werkgroep bereidde amendementen op de KGB-wet voor. Deze voorbereidingen hebben echter nooit geresulteerd in daadwerkelijke amendementen. De eerste twee klagers startten nationale schadevergoedingsprocedures tegen de Litouwse staat nadat het EHRM uitspraak had gedaan. De eerste klager vond dat hij onder andere recht had op het salaris dat hij was misgelopen vanwege zijn ontslag en de tweede klager claimde dat hij inkomsten was misgelopen doordat de KGB-wet niet was geamendeerd. Beide klagers waren daarnaast van mening dat de tenuitvoerlegging van de EHRM-uitspraak in hun zaak amendering van de KGB-wet vereiste. In beroep (in eerste en laatste instantie) besloot het Supreme Administrative Court dat de klagers geen recht hadden op een schadevergoeding omdat Straatsburg die al had toegekend. Volgens deze rechter vormde de KGB-wet geen obstakel meer voor het in dienst nemen van de klagers doordat het EVRM direct werkt en voorrang heeft boven (strijdig) nationaal recht, waardoor artikel 2 van de KGB-wet buiten toepassing moest worden gelaten. De derde klager diende een verzoek in tot heropening van zijn zaak naar aanleiding van de EHRM-uitspraak. Hij stelde dat zijn ontslag onwettig was en dat het bedrijf dat hem had ontslagen hem daarom weer in dienst zou moeten nemen. Het regionale gerecht in Vilnius erkende op basis van de EHRM-uitspraak dat zijn ontslag inderdaad onwettig was. Het gerecht beval echter niet de indienstneming van de derde klager, onder andere omdat de klager al ander werk had gevonden en nog in conflict was met zijn voormalige werkgever. Evenmin kreeg de klager een schadevergoeding toegewezen. Volgens het regionale gerecht was de KGB-wet nog wel steeds geldend recht. In beroep en hoger beroep bleef deze uitspraak overeind. Het Supreme Court herhaalde ook dat de KGB-wet – in tegenstelling tot wat het Supreme Administrative Court bepaalde in de zaak van de eerste twee klagers – nog steeds geldend recht is.

Het Hof verklaart de klachten ontvankelijk ratione materiae. Hiertoe haalt het de uitspraak in de zaak van Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) t. Zwitserland (nr. 2) aan (EHRM 30 juni 2009, nr. 32772/02, «EHRC» 2009/107 m.nt. van der Velde, «NJ» 2010/126 m.nt. Alkema). In die uitspraak heeft het Hof uitgelegd dat – alhoewel het Comité van Ministers (CvM) toeziet op de tenuitvoerlegging van zijn uitspraken – het een klacht kan behandelen

over de tenuitvoerlegging die betrekking heeft op een nieuwe kwestie waarover het zich niet al eerder heeft uitgesproken. Het Hof verwijst in deze context naar de schadevergoedingsprocedures die de eerste twee klagers zijn gestart en de uitspraak van het Supreme Administrative Court. Daarnaast benoemt het Hof als nieuw element de uitspraak van het Supreme Court in de zaak van de derde klager. De eerder genoemde elementen, het feit dat de KGB-wet nog steeds van kracht is en de tegenstrijdige nationale uitspraken leveren 'nieuwe feiten' op in de zin van artikel 35 lid 2 sub b EVRM die een nieuwe schending kunnen opleveren van artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM.

In reactie op de klachten over de tenuitvoerlegging van zijn eerdere uitspraken brengt het Hof in herinnering dat het in de uitspraak in de vervolgzaak van Emre t. Zwitserland (nr. 2.) (EHRM 11 oktober 2011, nr. 5056/10, «EHRC» 2012/13 (m.nt. Glas), «JV» 2012/1, NJB 2012/7, «LJN» BV0702) een schending vaststelde van artikel 46 jo. artikel 8 EVRM. Deze en de huidige vervolgzaak zijn in overeenstemming met de uitspraak in VgT (nr. 2) in zoverre dat het Hof besloot dat het kan vaststellen of een nationale uitspraak die gewezen is naar aanleiding van een EHRM-uitspraak aan de vereisten van artikel 46 EVRM voldoet. In Emre (nr. 2) ging het Hof een stap verder aangezien het een schending van artikel 46 in samenhang met artikel 8 EVRM vond. Die schending werd begaan in de context van procedures die de nationale rechter direct confronteerden met het interpreteren en toepassen van de eerdere EHRM-uitspraak. In de uitspraak in de vervolgzaak van UMO Ilinden – PIRIN e.a. t. Bulgarije (nr. 2) (EHRM 18 oktober 2011, nr. 41561/07) betwijfelde het Hof juist zeer of artikel 46 EVRM de klager een recht geeft waarop hij aanspraak kan maken in een individuele klachtprocedure. Het Hof heeft namelijk steeds geoordeeld dat het geen rechtsmacht heeft om, op grond van artikel 46 EVRM, vast te stellen of een staat heeft voldaan aan de verplichtingen in een uitspraak. Deze beperking lijkt bevestigd te worden door lid 4 van artikel 46 EVRM. Gezien het feitencomplex van de huidige zaak, is de aanpak gekozen in UMO Ilinden – PIRIN e.a. (nr. 2) de meest voor de hand liggende aanpak. De huidige zaak verschilt namelijk wezenlijk van Emre (nr. 2) omdat, in tegenstelling tot wat het geval was in Emre (nr. 2), het duidelijk is dat de eerdere uitspraak ten uitvoer is gelegd in zoverre dat een billijke genoegdoening is uitgekeerd aan de klagers. Bovendien is, alhoewel ontbinding van de KGB-wet de meest passende algemene maatregel zou zijn geweest, toezicht houden op de tenuitvoerlegging van zo'n algemene maatregel aan het CvM. Het Hof behandelt de klachten daarom niet onder artikel 46 EVRM.

Wat betreft de eerste twee klagers concludeert het Hof dat zij er niet in zijn geslaagd om aannemelijk te maken dat zij gediscrimineerd zijn na de eerdere uitspraak. De eerste klager heeft geen informatie gegeven over welke werkgevers hem hebben geweigerd ingevolge de KGB-wet. Bovendien heeft hij een aantal aanbiedingen afgeslagen. De tweede klager is 'trainee lawyer' en heeft nooit geprobeerd werk te zoeken in de private sector. In de zaak van de derde klager vindt het Hof een schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 EVRM. De regering heeft niet overtuigend aangetoond dat de verwijzing van het Supreme Court naar de KGB-wet niet doorslaggevend was voor de afwijzing van het verzoek tot herindienstneming. Het Supreme Court ging namelijk alleen in op de plaats van het EVRM in het nationale recht en verklaarde dat afwijzingsredenen van economische, technologische of organisatorische aard juridisch niet relevant waren.

*Sidabras e.a.
tegen
Litouwen*

Noot

1. In *Sidabras e.a. (nr. 2)* ziet het Hof zich geconfronteerd met een belangrijke principiële vraag: kan het de tenuitvoerlegging van een eerdere uitspraak beoordelen onder artikel 46 EVRM? Dit is niet de eerste keer dat het Hof met deze vraag wordt geconfronteerd en het zal ook niet de laatste keer zijn, omdat de vraag niet eenduidig beantwoord is. Het Hof kan de vraag niet duidelijk beantwoorden doordat het twee andere uitspraken waarin het deze vraag verschillend beantwoordde met elkaar probeert te verenigen terwijl zij moeilijk of zelfs onmogelijk verenigbaar zijn. In *Emre (nr. 2) t. Zwitserland (nr. 2)* (EHRM 11 oktober 2011, nr. 5056/10, «EHRC» 2012/13 m.nt. Glas, «JV» 2012/1, «NJB» 2012/7) antwoordde het Hof duidelijk met ‘ja’ door een schending vast te stellen van artikel 46 (in samenhang met artikel 8 EVRM) vanwege gebrekkige tenuitvoerlegging. Alhoewel het de enige keer was dat het Hof een schending van dat artikel vaststelde, lijkt het die mogelijkheid wel vaker open te willen houden door soms aan de partijen te vragen of zij vinden dat een klacht onder artikel 46 EVRM moet worden behandeld in het ‘statement of facts en questions’ (zie bijvoorbeeld *Albu en 63 anderen t. Oekraïne*, EHRM 10 juni 2009 (communicatie), nr. 34796/09; *Korzachenko t. Oekraïne*, EHRM 13 januari 2011 (communicatie), nr. 4588/11). In *UMO Ilinden – PIRIN e.a. (nr. 2) t. Bulgarije (nr. 2)* (EHRM 18 oktober 2011, nr. 41561/07) zei het Hof in antwoord op die vraag ‘nee, zeer waarschijnlijk niet’ en vond in die zaak in ieder geval geen schending van artikel 46 EVRM. Het Hof houdt aan dit antwoord vast in andere vervolgzaken, zo ook in *Sidabras e.a. (nr. 2)*. Toch neemt het Hof in *Sidabras e.a. (nr. 2)* geen afstand van het ‘ja’ in *Emre (nr. 2)*, maar onderscheidt het deze zaak samen met *UMO Ilinden – PIRIN e.a. (nr. 2)* van *Emre (nr. 2)* op twee punten.

2. Het eerste onderscheid dat het Hof maakt is dat, in tegenstelling tot wat het geval was in *Emre (nr. 2)*, in *Sidabras e.a. (nr. 2)* de staat de door het Hof toegekende billijke genoegdoening al had uitgekeerd. Wanneer *Emre (nr. 2)* erop na wordt geslagen, lijkt dit niet daadwerkelijk een verschil te zijn aangezien het Hof schrijft dat ‘[t]he applicant did not dispute the fact that Switzerland had paid the amount awarded to him by the Court in respect of non-pecuniary damage’ (par. 35). Ook in *UMO Ilinden – PIRIN e.a. (nr. 2)* had de staat ten tijde van de uitspraak in de vervolgzak al betaald. Naast dat het eerste onderscheid feitelijk onjuist lijkt te zijn, is het betwistbaar of het feit dat de staat zijn verplichting onder artikel 41 EVRM nog niet is nagekomen een reden vormt om een zaak onder artikel 46 EVRM te behandelen. Volgens mij is dit niet zo. Het CvM, met behulp van het Execution Department, is bij uitstek uitgerust om staten die hun artikel 41-verplichting verzaken aan te sporen tot betaling en hierover informatie te verzamelen (zie CvM, ‘Monitoring of the payment of sums awarded by way of just satisfaction: an overview of the Committee of Ministers’ present practice’, CM/Inf/DH(2008)7 final, 15 januari 2009). Het Hof is hiertoe minder goed geëquipeerd; het kan immers enkel een verdragsschending vaststellen en staat in minder direct en voortdurend contact met de staat dan het Execution Department. Bovendien is het bewandelen van de weg die uitmondt in een vervolgzak veeleisend voor zowel de klager als het Hof. Wanneer het Hof klachten over de artikel 41-verplichting toestaat, kan het overspoeld worden met klachten. Zestien procent van de betalingen vindt immers na de deadline plaats. Daarbij ontbrak in 2014 in ongeveer de helft van de zaken informatie over de betaling en in tweederde daarvan ontbrak de informatie zelfs nog nadat meer dan zes maanden waren verlopen na de deadline (CvM, ‘Annual Report 2014’, maart 2015, p. 10).

3. Het tweede verschil is volgens het Hof dat *Sidabras e.a. (nr. 2)* gaat over de implementatie van een algemene maatregel (ontbinding van de KGB-wet), terwijl het in *Emre (nr. 2)* draaide om een individuele maatregel (intrekking van het aan de klager opgelegde verbod op het binnengaan van Zwitserland). Dit onderscheid impliceert dat wanneer een individuele maatregel niet ten uitvoer is gelegd het Hof wel een klacht onder artikel 46 EVRM kan behandelen, terwijl dit niet mogelijk is in geval van een algemene maatregel. Het Hof maakte dit onderscheid eerder niet. *UMO Ilinden – PIRIN e.a. (nr. 2)* ging bijvoorbeeld over een

verzoek aan de rechter om de politieke partij van de klagers te registreren, een verzoek dat tevergeefs was ingediend voor en nadat het Hof uitspraak had gedaan in de eerste zaak. Ondanks het feit dat een individuele maatregel geboden was, onderzocht het Hof de klacht niet onder artikel 46 EVRM. Daarbij is het de vraag of het gemaakte onderscheid op zijn plaats is. Het onderscheid is in ieder geval moeilijk in te passen in de praktijk van het Hof om twee redenen. Ten eerste speelt het Hof een belangrijke rol, samen met het CvM, in het stellen van kaders voor algemene maatregelen en het toezicht op de tenuitvoerlegging daarvan in de context van de pilotprocedure. In deze procedure heeft het Hof dus juist redelijk veel te zeggen over algemene maatregelen. Het enkele feit dat een maatregel van algemene aard is, betekent dus niet dat het Hof zich afzijdig houdt. Ten tweede wordt het Hof eerder geconfronteerd met klachten over een algemene maatregel en zijn dergelijke klachten eerder ontvankelijk dan klachten over individuele maatregelen. Over een algemene maatregel zoals een wetwijziging of het uitblijven daarvan kunnen immers potentieel veel personen een klacht indienen, waar gewoonlijk alleen de klager uit de eerste zaak een klacht kan indienen over een individuele maatregel. Voor de ontvankelijkheid *ratione materiae* van een klacht over een individuele maatregel is bovendien vereist dat er een nieuwe kwestie speelt die een nieuwe schending kan opleveren. Overigens is de hoofdtaak van het Hof om uitspraak te doen in zaken van individuele klagers en waar nodig een schending te vinden *in de zaak van de klager*. Vanuit dit perspectief past het wel dat het Hof zich onder artikel 46 EVRM eerder uitspreekt over individuele maatregelen dan over algemene. Toch lijkt mij dat het onderscheid dat het Hof maakt tussen individuele en algemene maatregelen niet houdbaar is gezien de zich ontwikkelende praktijk van het Hof.

4. Zoals gezegd sluit het Hof in *Sidabras e.a. (nr. 2)* niet onomwonden uit dat het een klacht onder artikel 46 EVRM behandelt, kennelijk omdat het geen afstand van *Emre (nr. 2)* wil doen. Deze tweeslachtigheid leidt tot de vraag waarom het Hof wel of juist niet klachten onder artikel 46 EVRM zou moeten behandelen.

5. Rechters Spano en Kjølbros zetten de tegenargumenten uiteen in hun ‘joint dissenting opinion’. Deze ‘dissenters’ blijven dicht bij de letter van artikel 46 EVRM. Dit artikel creëert volgens hen niet een voor het Hof inroepbaar individueel recht en maakt bovendien het CvM – niet het Hof – verantwoordelijk voor het toezicht op de tenuitvoerlegging. Ook de eigen jurisprudentie sluit uit dat het Hof zich over artikel 46-klachten buigt (met uitzondering van *Emre (nr. 2)*) waarvan het Hof dan ook afstand moet doen). Spano en Kjølbros voegen hier nog aan toe dat lid 4 van artikel 46 EVRM hun interpretatie onderbouwt. Deze bepaling geeft het CvM de bevoegdheid om door middel van een inbreukprocedure de vraag aan het Hof voor te leggen of een staat verzuimd heeft te voldoen aan zijn tenuitvoerleggingsverplichting. Het Hof heeft zelf ook herhaaldelijk aangegeven dat de vraag of een staat deze verplichting heeft verzuimd buiten zijn rechtsmacht valt tenzij zij wordt gesteld in de context van de inbreukprocedure (*Kurić e.a. t. Slovenië*, EHRM (GK) 12 maart 2014 (billijke genoegdoening), nr. 26828/06, «EHRC» 2014/123 m.nt. Glas, par. 142).

6. Rechter Keller beargumenteert in haar ‘concurring opinion’ waarom het Hof wel een klacht onder artikel 46 EVRM kan behandelen. Overigens verdedigt zij niet de stelling dat klagers een ‘freestanding’ recht hebben dat zelfstandig inroepbaar is. Volgens haar kan het Hof ook een zaak behandelen onder artikel 46 EVRM zonder dat er een dergelijk recht bestaat. Dit is mogelijk op grond van artikelen 19, 32 lid 1 en 46 lid 4 EVRM en omdat het Hof in *VgT (nr. 2)* heeft aangegeven dat bij de beantwoording van de vraag of er een nieuwe schending heeft plaats gevonden het belang van de effectieve tenuitvoerlegging van zijn uitspraken zoals vereist door artikel 46 EVRM een belangrijke rol speelt. In haar ‘opinion’ richt Keller zich niet zozeer op de letter van de wet. Zij interpreteert het Verdrag eerder in het licht van de zich ontwikkelende rol van het Hof op het gebied van tenuitvoerlegging en het gegeven dat de tenuitvoerlegging meer en meer wordt gezien als een gedeelde

verantwoordelijkheid van verschillende actoren, waaronder het Hof. Zo geeft het Hof tegenwoordig bijvoorbeeld aanwijzingen in zijn uitspraken over welke tenuitvoerleggingsmaatregelen een staat kan nemen (zie voor voorbeelden L.R. Glas, 'Artikel 46. Tenuitvoerlegging', in J.H. Gerards e.a. (red.), *Sdu Commentaar EVRM. Deel II – Procedurele bepalingen*, Den Haag: Sdu 2014, pp. 369-372). De rol van het Hof in de pilotprocedure is ook een sprekend voorbeeld. Bij deze ontwikkelingen past het dat het Hof ook de tenuitvoerlegging van een eerdere uitspraak onder artikel 46 EVRM beoordeelt. Waar Spano en Kjølbro lid 4 van artikel 46 EVRM gebruiken om te beargumenteren waarom het Hof volgens hen geen klacht onder dat artikel kan behandelen, bevestigt volgens Keller deze bepaling juist dat dit mogelijk is. Mij lijkt de stellingname van Keller op dit punt moeilijk houdbaar omdat de inbreukprocedure door het CvM wordt aangejaagd. Aan de argumenten van Keller kan echter nog worden toegevoegd dat het Hof iets anders doet in vervolgzaken dan het CvM. De taakverdeling tussen het CvM en het Hof, zoals Spano en Kjølbro aanvoeren, hoeft het Hof dus niet te verhinderen dat het zich uitlaat over de tenuitvoerlegging. Het Hof onderzoekt of de (gebrekkige) tenuitvoerlegging eraan heeft bijgedragen dat een verdragsrecht van een klager (opnieuw) wordt geschonden. Terwijl het Hof dus door de bril van een individuele klacht naar de tenuitvoerlegging kijkt, zal het CvM zich juist op het grotere geheel richten. Het CvM onderzoekt namelijk of de tenuitvoerlegging over het algemeen in overeenstemming met artikel 46 EVRM is. Deze andere kijk betekent ook dat het CvM andere criteria toepast dan het Hof. Het moet bijvoorbeeld verifiëren of de tenuitvoerlegging voor verschillende categorieën van klagers geslaagd is en of de keuze voor bepaalde maatregelen geen andere Verdragsschendingen oplevert. Dit zijn zaken die het Hof waarschijnlijk niet in zijn beoordeling zal meenemen. Het Hof beoordeelt immers altijd het concrete geval van de klager en dus ook de concrete toepassing die in dat geval is gegeven aan (nieuwe of juist ontbrekende) wetgeving. Een ander argument voor toetsing aan artikel 46 is dat wanneer het Hof zich op grond van artikel 46 EVRM over tenuitvoerleggingskwesties zou buigen, het niet veel meer doet dan wat het feitelijk nu ook al doet in vervolgzaken. Het Hof verklaart vervolgzaken enkel ontvankelijk wanneer zij een nieuwe kwestie (of een herhaalde schending) betreffen. Door een nieuwe kwestie te vereisen doet het Hof lijken alsof het zich niet over de tenuitvoerlegging van een eerdere uitspraak uitlaat. In de praktijk is de nieuwe kwestie echter vaak zo verweven met de tenuitvoerleggingsmaatregelen of het gebrek daaraan dat zij niet helder van elkaar kunnen worden gescheiden. In de zaak van de derde klager merkt het Hof bijvoorbeeld het feit dat het Supreme Court bepaalt dat de KGB-wet nog steeds geldend recht is aan als een nieuw element. Dit feit zou ook, en waarschijnlijk overtuigender, gekwalificeerd kunnen worden als het niet nemen van tenuitvoerleggingsmaatregelen en dus iets dat logischerwijs onder artikel 46 EVRM behandeld kan worden. Dit gaat ook op voor herhaalde schendingen. Wanneer het Hof artikel 46 EVRM in zijn analyse van vervolgzaken betreft, zou het zich niet meer in allerlei bochten hoeven te wringen om een nieuwe kwestie te vinden die vaak toch als tenuitvoerleggingsmaatregel gezien kan worden.

7. Als het Hof zich over tenuitvoerlegging zou uitspreken, is de vraag wanneer en waarover het zich dan precies zou moeten uitlaten. Zoals uitgelegd in punt 2 zou het Hof zich niet over klachten over de betaling van billijke genoegdoening moeten buigen en past het niet bij zijn praktijk wanneer het zich tot klachten over individuele maatregelen zou beperken. Het Hof zou zich dus kunnen richten op problemen die ontstaan bij de tenuitvoerlegging van individuele en algemene maatregelen (anders dan de betaling van billijke genoegdoening). Zoals Keller aangeeft, zou het Hof zich vervolgens kunnen concentreren op de materiële link tussen de nieuwe klacht en de tenuitvoerlegging. Dit zou niet alleen mogelijk moeten zijn wanneer het Hof in de eerdere uitspraak een aanwijzing heeft gegeven over de gewenste tenuitvoerleggingsmaatregelen. Dit criterium is volgens mij ook onwenselijk omdat het

redelijk arbitrair is en ertoe zou kunnen leiden dat het Hof extra aanwijzingen gaat geven enkel om ervoor te zorgen dat het zich in de toekomst kan buigen over de tenuitvoerlegging van een uitspraak. Een andere mogelijke overweging bij het al dan niet behandelen van een tenuitvoerleggingsprobleem is in hoeverre het CvM al toezicht heeft gehouden op de tenuitvoerlegging. In *Sidabras e.a. (nr. 2)* merkt het Hof op dat het CvM dit al heeft gedaan, maar dat het CvM nog geen eindresolutie heeft aangenomen. Het is onduidelijk of en, zo ja, welke gevolgen dit gegeven heeft voor de ontvankelijkheid van de klachten. In *VgT (nr. 2)* stond het feit dat het CvM al een eindresolutie had genomen niet de ontvankelijkheid in de weg.

8. Uit het voorgaande blijkt dat de uitspraak in de zaak van *Sidabras e.a. (nr. 2)* eerder vragen oproept dan beantwoordt. Daarnaast stond het Hof voor een principiële keuze, maar hakte het de knoop niet door waardoor onverenigbare rechtspraak naast elkaar blijft bestaan. Illustratief hiervoor is dat het Hof in par. 102 herhaalt dat het in *VgT (nr. 2)* ‘found that it had jurisdiction to examine whether a decision delivered by a domestic court following the finding of a violation in Strasbourg satisfied the requirements of Article 46’ en in de daaropvolgende paragraaf opmerkt dat het ‘has consistently ruled that it does not have jurisdiction to verify, by reference to Article 46 § 1, whether a Contracting Party has complied with the obligations imposed on it by one of the Court’s judgments’. Gezien het voorgaande en het belang van de effectieve en volledige tenuitvoerlegging van EHRM-uitspraken voor de toekomstbestendigheid van het verdragssysteem, vind ik met de ‘dissenting’ rechters Sajó, Vučinić en Garlicki dat de Grote Kamer zich over deze zaak zou moeten buigen na verwijzing.

L.R. Glas

Promovenda fundamentele rechten, sectie internationaal en Europees recht, Radboud Universiteit Nijmegen